

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.29>

SPECYFIKA KORZYSTANIA Z POUFNEJ WSPÓŁPRACY W RÓŻNYCH KRAJACH ŚWIATA

Yuliia Shyshatska

*aspirantka trzeciego roku Katedry Postępowania Karnego,
Działalności Detektywistycznej i Operacyjno-Śledczej
Narodowego Uniwersytetu „Odeska Akademia Prawnicza” (Odessa, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-4731-5769

shishatskaya.ulya@gmail.com

Adnotacja. W artykule autor bada regulacje prawne dotyczące stosowania poufnej współpracy w różnych krajach świata. W związku z tym dokonano analizy prawa USA, zgodnie z którym warunkiem zastosowania poufnej współpracy jest zawarcie umowy między prokuratorem a osobą, którą pociąga. Autor stwierdza również, że wiele obcych krajów aktywnie wykorzystuje poufne informacje nie tylko do dochodzenia wykroczeń karnych, ale także w innych dziedzinach życia. Takie podejście umożliwiło popularyzację wśród ludności znaczenia zgłaszania wszelkich naruszeń (w tym korupcyjnych) odpowiednim uprawnionym organom.

Ponadto wiele krajów kładzie duży nacisk na normatywne zabezpieczenie bezpieczeństwa konfidentów, gwarantując im ochronę przed bezprawnym ściganiem zarówno w postępowaniu karnym, jak i w miejscu pracy.

Słowa kluczowe: poufna współpraca, umowa, ochrona agentów.

SPECIFICS OF THE USE OF CONFIDENTIAL COOPERATION IN DIFFERENT COUNTRIES

Yuliia Shyshatska

*Third-year postgraduate student of the Department of Criminal Procedure, Detective and Operational
Activities National University «Odesa Law Academy» (Odessa, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-4731-5769

shishatskaya.ulya@gmail.com

Abstract. In the article the author examines the legislative regulation of the use of confidential cooperation in different countries of the world. Thus, an analysis of US legislation was made, according to which a mandatory condition for the application of confidential cooperation is the conclusion of a contract between the prosecutor and the person he engages. The author also concludes that a number of foreign countries actively use confidential information not only to investigate criminal offenses, but also in other spheres of life. This approach made it possible to popularize among the population the importance of reporting any violations (including corruption) to the relevant authorized bodies.

Also, many countries place a significant emphasis on the regulatory consolidation of the security of confidants, guaranteeing them protection from illegal prosecution both within the framework of criminal proceedings and at the workplace.

Key words: confidential cooperation, agreement, protection of agents.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Юлія Шишацька

*аспірантка третього року кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-4731-5769

shishatskaya.ulya@gmail.com

Анотація. В статті автор досліджує законодавче регулювання використання конфіденційного співробітництва в різних країнах світу. Так, було зроблено аналіз законодавства США, відповідно до якого обов'язковою умовою застосування конфіденційного співробітництва є укладання контракту між прокурором та особою, яку він залучає. Також автор робить висновок, що низка зарубіжних країн активно використовує конфіденційне не лише для розслідування кримінальних правопорушень, а і в інших сферах життєдіяльності. Такий підхід дозволив популяризувати серед населення важливість повідомлення про будь-які порушення (в тому числі і корупційні) відповідним уповноваженим органам.

Також велика кількість країн робить значний наголос на нормативному закріпленні безпеки конфідентів, гарантуючи їм захист від незаконного переслідування як в межах кримінального провадження, так і на робочому місці.

Ключові слова: конфіденційне співробітництво, угода, захист агентів.

Вступ. Кримінальне процесуальне законодавство України містить окрему статтю, яка дозволяє використовувати конфіденційне співробітництво для розслідування тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень. В той же час законодавець не надав чітких інструкцій правоохоронцям щодо особливостей використання такого конфіденційного співробітництва, перекладаючи це питання на правозастосувачів. Через таку відсутність нормативного забезпечення актуальними стали дослідження зарубіжного досвіду використання конфіденційного співробітництва в кримінальному процесі та в інших сферах життєдіяльності.

Метою дослідження є аналіз міжнародного досвіду використання конфіденційного співробітництва для визначення найкращих практик, які можна імплементувати в кримінальне процесуальне законодавство України.

Матеріали і методи дослідження. В статті проводиться аналіз нормативно-правових актів низки зарубіжних країн щодо специфіки використання конфіденційного співробітництва. Основним методом дослідження, який було використано в статті, є метод порівняння.

Результати та їх обговорення. В США було розроблено спеціальну інструкцію для прокурорів щодо застосування конфіденційного співробітництва (Guidelines). Відповідно до цієї інструкції, під конфідентом розуміють будь-яку особу, яка надає корисну та достовірну інформацію правоохоронним органам щодо тяжких злочинів та від якої правоохоронні органи очікують або планують отримати додаткові корисні та надійні відомості про таку діяльність в майбутньому. При оцінці потенційного конфідента пропонується звертати увагу на такі фактори: вік людини; чи є особа державним службовцем, представником правоохоронного органу, працівником фінансової чи освітньої установи чи школи, членом військових формувань, працівником в засобах масової інформації, або має будь-які інші привілеї у зв'язку з виконуваною роботою або посадою (священнослужитель, лікар, юрист тощо); рівень допомоги, яку буде надавати конфідент правоохоронним органам, а також здатність гарантувати, що надана інформація дозволить розкрити кримінальні правопорушення; відношення інформації, яку будуть передавати конфіденти, до поточного чи потенційного розслідування чи судового переслідування та важливість такого розслідування чи судового переслідування; характеру будь-яких відносин між конфідентом та особою, відносно якої буде надаватися інформація, в тому числі, але не обмежуючись встановленням наявності родинних зв'язків, поточні або попередні трудові відносини, спільні фінансові відносини тощо; ризик того, що особа може негативно вплинути на теперішнє або майбутнє розслідування; можливість валідації інформації або допомоги конфідента; надійність та правдивість конфідента; відомості про участь конфідента в будь-яких провадженнях в якості свідка; чи були у конфідента судимості, чи перебуває конфідент під арештом або йому пред'явлено обвинувачення в кримінальному переслідуванні; чи обґрунтовано вважається, що особа становить небезпеку для суспільства, чи іншу злочинну загрозу, або обґрунтовано вважається, що існує ризик втечі; чи зловживає (зловживав) конфідент наркотичними засобами; чи є у конфідентка родичі-представники правоохоронних органів; чи існує ризик того, що конфідент або його родичі можуть отримати шкоду здоров'ю в результаті передання інформації або допомоги правоохоронним органам; чи була особа попередньо задіяна в якості конфідента конфідентом у співпраці з правоохоронними органами, та наявність інформації про те, з яких причин така співпраця була зупинена.

Цікавим є підхід до укладення контракту (інструкції) між працівниками правоохоронних органів та самим конфідентом в США. Така інструкція укладається між конфідентом з однієї сторони та представником правоохоронного органу за обов'язковою участі іншого представника правоохоронного органу, який буде виступати в якості понятого («свідка») укладеної інструкції. В таку інструкцію вносяться наступні положення: зобов'язання щодо того, що інформація, надана конфідентом, буде правдивою; така співпраця є виключно добровільною; Уряд США намагатиметься забезпечити неможливість ідентифікації конфідента, проте не може гарантувати, що така інформація не буде розголошена; правоохоронний орган не може гарантувати імунітет конфіденту від судового переслідування або іншого провадження з боку Федеральної Прокуратури чи суду в обмін на співпрацю з правоохоронним органом, оскільки рішення про надання таких гарантій належить до виключної компетенції Федеральної Прокуратури чи суду. Проте правоохоронні органи беруть на себе зобов'язання розглядати (але не обов'язково діяти) запити конфідента про надання консультацій щодо уваги з боку Федеральної Прокуратури або суду відповідно до обсягу його допомоги правоохоронним органам; конфідент зобов'язується не вчиняти будь-які злочини чи не бути задіяним до будь-якої злочинної діяльності; конфідент зобов'язаний дотримуватись інструкцій правоохоронних органів та не повинен вчиняти будь-які дії самостійно від імені Уряду США; конфідент не є службовою особою та не може діяти відповідним чином; конфідент не може укласти будь-які угоди або брати на себе будь-які зобов'язання від імені Уряду США, за винятком конкретних ситуацій, визначених правоохоронним органом; правоохоронний орган не може гарантувати будь-яку винагороду чи іншу компенсацію конфіденту; у випадку надання винагороди конфіденту, правоохоронний орган не несе відповідальність за виплату податків з такої винагороди; (за необхідності) не можна давати жодних обіцянок або зобов'язань, крім як Службою імміграції та натуралізації, щодо статусу іноземця на території США, права в'їжджати та залишитися на території США.

Відповідно до Кодексу практики застосування прихованої інформації конфідентів (2018) (Code of Practice, 2018). Великобританії, при прийнятті рішення щодо застосування конфідентів необхідно врахувати наступні обставини: баланс між розміром витрат і масштабу потенційної діяльності, та ступенем тяжкості злочину чи шкоди від нього; пояснення того, як і чому методи, які планується застосувати, дозволять спричинити найменше втручання у такі правовідносини; чи матиме поведінка конфідентів певним чином впливати на конфіденційність інших осіб, а також пояснення того, чому таке втручання буде пропорційне меті співробітництва; в міру можливості надати пояснення, чи були застосовані інші методи отримання інформації, та чи дали вони необхідні результати; встановити, чи відповідатиме таке співробітництво чинному законодавству та чи були розглянуті інші альтернативні способи отримання інформації.

При цьому конфіденційне співробітництво може відбуватися як у чітко визначені законом формі, так і у формі надання інформації на добровільних засадах. Так, у багатьох випадках конфіденційного співробітництва таке співробітництво може відбуватися без приховування реальної мети. Багато джерело добровільно надають відомості, очевидцями яких вони стали або отримали у інший спосіб без спонукання зі сторони держави. Така форма співробітництва не є конфіденційним співробітництвом і на її реалізацію не потрібно окремих дозволів. Наприклад, громадянин надає інформацію державному органу щодо чогось, свідком чого він став. Такий громадянин не буде розглядатися в якості конфіденту, адже він не передає інформацію в результаті відносин, в яких приховувалася мета. Інший приклад: особа телефонує на анонімну гарячу лінію та повідомляє про злочин чи терористичну діяльність. Така особа також не буде вважатися конфідентом, оскільки така інформація не була надана в результаті встановлених правовідносин з правоохоронними органами з конкретною метою. Водночас якщо таку особу попросять продовжити надавати інформацію чи продовжити взаємодіяти зі злочинцями, така особа вже буде розглядатися як конфідент, і на неї будуть поширюватися відповідні вимоги. З боку правоохоронних органів має бути суворий контроль відносно фізичних осіб або членів організацій (наприклад, туристичні агенти, представники житлових об'єднань, працівники таксі та інші), які через свою роботу або роль у суспільстві мають доступ до особистої інформації і які на добровільних засадах періодично надають таку інформацію. Державні органи повинні постійно аналізувати таке співробітництво з точки зору відповідності такого співробітництва ознакам конфіденційного співробітництва.

В Швейцарії «використання так званих таємних агентів кримінально-процесуальне право прямо не передбачає, але переважає думка, що в принципі це допустимо тією мірою, якою конкретний характер правопорушення виправдує приховані слідчі дії, а таємний агент розслідує кримінальні дії здебільшого в пасивному режимі, не використовуючи свого власного впливу для стимуляції наміру вчинити діяння і спонукання до кримінальної поведінки... У пункт 2 статті 23 Закону про наркотичні засоби федеральний законодавчий орган включив положення, яке прямо передбачає можливість використання таємного агента в кримінальних розслідуваннях у сфері наркотогівлі. У публічно-правовій апеляції допустимість таємних слідчих дій з позиції принципу верховенства права загалом не виключена, але є думка, що використання таємного агента являє собою серйозне втручання у приватне життя та особисту свободу відповідної особи, і в державі, яка дотримується принципу верховенства права, таке втручання можливе лише тоді, коли воно ґрунтується на досить чіткій правовій підставі...

Така вимога щодо наявності правової підстави для використання таємного агента у швейцарській судовій практиці та юридичній літературі поки що не розглядалася, і прямого визнання її обмеженням, з позиції принципу верховенства права, зроблено не було. Вона буде доповненням до підстав, на яких законодавчий орган ґрунтує вимогу про регулювання телефонних перехоплень та пов'язаних із цим слідчих дій законодавчими актами. Хоча примусові заходи під час кримінальної процедури (такої, як арешт, обшук житла тощо) є явним втручанням супроти волі відповідної особи в захищені законом її права, а прослуховування телефону, контроль за кореспонденцією та телеграфними повідомленнями особи без її відома є втручанням, що здійснюється в інтересах судового переслідування злочину, у сфері, конфіденційність яких захищена законом, використання таємних агентів становить проблему дещо іншого рівня: особиста свобода відповідної особи не обмежується, і ніщо не змушує її терпіти будь-які інші примусові заходи, однак вона вступає в контакт з партнером, якого вона не знає, але з яким вона не встановлювала б такого контакту, якби знала, що він працює в інтересах кримінального розслідування. Якщо таємний агент за допомогою своїх контактів лише виявляє кримінальні дії, які відбулися б таким самим чи подібним чином навіть без його участі, таке використання таємного агента, певна річ, не викликає заперечень. З іншого боку, було б неприпустимо, якби таємний агент мав виявляти, так би мовити, ініціативу і провокувати кримінальні дії, яких без такої спонуки не було б вчинено взагалі; бо органи судового переслідування не повинні провокувати кримінальні вчинки, щоб дістати змогу притягти до суду злочинців, готовність яких вчинити злочин – можливо, присутня, але прихована, – не виявила б себе без такої спонуки. Якщо таємний агент заохочує злочинні дії такої особи, не даючи підстав вважати його таким, що безпосередньо ініціює чи спонукає до кримінального вчинку, але водночас робить це у спосіб, який змушує припускати, що дане кримінальне діяння було б меншої тяжкості і серйозності без «участі» цього таємного агента, це має враховуватися при винесенні покарання» («Люди проти Швейцарії», 2001).

Аналізуючи законодавство інших країн, можна помітити величезний блок, який присвячений виключно правовому забезпеченню безпеки конфідентів (Конов А.В., 2018). Наприклад, в Бельгії правовий захист інформаторів на федеральному рівні почав діяти у 2014 року.

Бельгія – це перша країна, де захист інформаторів на регіональному рівні існував ще до прийняття національного закону. Щодо каналів передачі інформації для повідомлення про порушення працівники можуть користуватися різними каналами та контактувати з уповноваженими особами, до керівництва тощо, а також у «Spreekbuis». Остання організація – це головний контактний центр, заснований фламандськими органами влади, який, однак, діє незалежно та концентрується та благополуччя працівників.

У Чеській Республіці захист інформаторів розглядається як важливий інструмент у рамках широкої антикорупційної політики. Проте законодавство забезпечує захист лише частково, оскільки зусилля з розробки спеціального закону не мали успіху. У період 2007–2010 років міністерство внутрішніх справ у співпраці з організацією «Трансперенсі Інтернешнл Чехія» ініціювало спроби щодо забезпечення захисту інформаторів. Проте, виникла проблема у тому, щоб розмежувати консультації спеціалізованого характеру, необхідні для роботи з інформаторами, та загальні юридичні послуги відповідно до правил надання послуг для державних потреб, що призвело до повної відмови від цієї ініціативи. У 2014 році було створено Урядовий антикорупційний комітет, покликаний виконувати координуючу та консультативну роль з цього питання. Конкретні пропозиції та дебати щодо законодавства мали місце ще з 2013 року, а нова пропозиція перебуває на стадії розробки з 2015 року. Проте спеціальний закон про захист інформаторів ще не прийнятий. У державному секторі працівників, які повідомляють про порушення, захищає закон 2014 року про цивільну службу. Цей закон забезпечує правовий захист та анонімність для державних службовців, які повідомляють про випадки корупції або незаконні дії своїх колег. При цьому для державних службовців існує обов'язок мовчання, і неясно, як це узгоджується із захистом інформаторів. Ця проблема, серед іншого, є причиною того, що на практиці лише дуже небагато державних службовців повідомляють про незаконні дії. В тих випадках, коли повідомлення про порушення все ж таки відбуваються, низький рівень інституційної підтримки змушує людей шукати альтернативні способи повідомлення про неетичну та незаконну поведінку осіб.

У Франції було прийнято новий закон, що передбачає захист інформаторів, відомий як Sapin II. Цей закон повністю не присвячений захисту інформаторів, однак він передбачає положення про види повідомлень та проблеми, щодо яких можуть надавати відомості інформатори. Зазначається, що закон став відповіддю на міжнародну критику про нібито ігнорування Францією необхідності забезпечення заходів щодо боротьби з корупцією.

До ухвалення закону Sapin II питання захисту інформаторів були розкидані в різних законодавчих актах. Нормативний захист інформаторів передбачався при повідомленні ними про випадки дискримінації, переслідування, корупції, серйозного ризику для здоров'я населення або навколишнього середовища, а також кримінальних злочинів. Таким чином, закон Sapin II прагне унормувати нормативну базу в частині забезпечення інформаторів. Тим не менш, критики наполягають на тому, що даний закон не охоплює розкриття інформації медичного характеру, стосується сфери розвідки/національної безпеки тощо.

Щодо сфери дії, закон Sapin II поширює захист інформаторів на будь-яку «незацікавлену» особу, яка обґрунтовано повідомляє про порушення закону своїм роботодавцям або відповідним судовим чи адміністративним органам. Експерти також піддали критиці канали надання інформації, оскільки закон передбачає обов'язок спочатку надати інформацію своєму безпосередньому або вищому керівництву, і тільки якщо за повідомленням не буде жодних дій (або у разі серйозної та безпосередньої небезпеки, або у разі виникнення незворотних ризиків), повідомлення може бути передано судовому чи адміністративному органу або представнику професійного об'єднання; у виняткових випадках повідомлення може бути надане засобом масової інформації. Важливо зазначити, що особа інформатора залишатиметься конфіденційною, а розкриття особи інформатора проти його волі карається позбавленням волі строком до двох років та штрафом у розмірі до 30 000 євро. Такий рівень захисту конфіденційності виправданий, якщо взяти до уваги, що для того, щоб та чи інша особа могла претендувати на захист, вона повинна спочатку повідомити про правопорушення своєму керівництву. На відміну від інших законів про захист інформаторів, закон Sapin II також передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року та штрафу у розмірі до 15 000 євро за переслідування інформаторів або спробу перешкодити повідомленню про правопорушення.

Крім державного сектора, закон Sapin II передбачає також захист і в приватному секторі, вимагаючи від компаній розробити внутрішні правила взаємодії з інформаторами. Так, компанії з більш ніж 500 співробітниками та доходами не менше 100 мільйонів євро мають розробити політику та процедури дотримання відповідних вимог.

У Німеччині немає загального закону, який би передбачав захист інформаторів у всіх секторах. У 2013 році пропозиції прийняти закон про захист інформаторів були відхилені, оскільки уряд не вважав, що нормативного регулювання недостатньо.

Ряд положень у Конституційному законі Німеччини гарантують свободу совісті, інформації та висловлювання думок, право на подання петицій, яке також включає право звертатися з проханнями або скаргами до державних органів, а також право повідомляти про порушення. Таким чином, основна правова база Німеччини встановлює умови, що забезпечують загальний захист інформаторів. Деякі підзаконні акти також включають положення, які передбачають захист інформаторів. У липні 2016 року з метою захисту інформаторів було прийнято нове законодавство, яке стосується Федерального органу фінансового нагляду. Будь-яка особа може надати інформацію про порушення правил, що знаходяться у віданні Федерального органу фінансового нагляду, через інтернет-портал. Важливо відзначити, що така інформація може надаватися

анонімно, а якщо вона надається не анонімно, то Федеральний орган фінансового нагляду зобов'язаний зберігати в таємниці особу інформатора. Особам, які надають інформацію до цього органу, не надається захист від переслідування чи звільнення. Основний захист полягає у збереженні в таємниці особи інформатора для того, щоб уберегти його від негативних наслідків.

У Німеччині немає загального закону, який би передбачав захист інформаторів у всіх секторах. У 2013 році пропозиції прийняти закон про захист інформаторів були відхилені, оскільки уряд вважав за достатні вже існуючі фрагментовані правила. З того часу не проводилося жодних обговорень щодо можливості прийняття спеціального закону про захист інформаторів, хоча громадянське суспільство, як і раніше, виявляє активність і намагається домогтися ухвалення законодавства з цього питання.

Ряд конституційних положень у Конституційному законі Німеччини гарантують свободу совісті, інформації та висловлювання думок, право на подання петицій, яке також включає право звертатися з проханнями або скаргами до державних органів, а також право повідомляти про порушення. Таким чином, основна правова база Німеччини встановлює умови, що забезпечують загальний захист інформаторів. Деякі підзаконні акти також включають положення, які передбачають захист інформаторів. У липні 2016 року з метою захисту інформаторів було прийнято нове законодавство, яке стосується Федерального органу фінансового нагляду. Будь-яка особа може надати інформацію про порушення правил, що знаходяться у віданні Федерального органу фінансового нагляду, через інтернет-портал. Важливо відзначити, що така інформація може надаватися анонімно, а якщо це не так, то Федеральний орган фінансового нагляду зобов'язаний зберігати в таємниці особистість інформатора. Особам, які надають інформацію до цього фінансового органу, не надається захист від переслідування чи звільнення. Основний захист полягає у збереженні в таємниці особистості інформатора для того, щоб уберегти його від негативних особистих наслідків. Необхідність прийняття цього закону стала зрозумілою після того, як кілька німецьких компаній і органів влади були оштрафовані за неприйняття заходів після отримання повідомлень про порушення.

Висновки. В західних країнах не прийнято проводити чітке розмежування між конфідентами (особи, які співпрацюють з правоохоронними органами та повідомляють про кримінальні правопорушення) та інформаторами (особи, які повідомляють про інші правопорушення, які не є кримінальними). Такий підхід є досить вдалим, адже особа, яка повідомляє про кримінальне правопорушення, не зобов'язана аналізувати правопорушення з точки зору його можливої кваліфікації за Кримінальним кодексом України або ступенем тяжкості. Таке завдання ставиться перед представниками держави, які, отримуючи інформацію з конфіденційних джерел, повинні самостійно визначити ступінь її значимості та потенційні ризики. Також привертає увагу факт того, що законодавство щодо захисту інформаторів стосується будь-якої сфери, і у зв'язку з цим такі нормативні положення доводяться до широкого кола осіб. Тобто особи, які лише планують надати інформацію відповідним державним органам, вже знають про можливий захист, що, очевидно, їх підштовхує до більш активної співпраці. Також необхідно звернути увагу, що відповідно до законодавства України, застосування заходів безпеки до конфідентів можливе лише тоді, коли конфіденту безпосередньо загрожує небезпека. В той же час досвід зарубіжних країн показує, що такі заходи мають застосовуватися до осіб незалежно від того, чи загрожує щось їхньому життю чи здоров'ю, а сам факт співробітництва вже дозволяє реалізовувати відповідні заходи.

Таким чином ми вважаємо, що такий позитивний досвід роботи з конфідентами та інформаторами в інших країнах може бути запроваджений в Україна для більш активного залучення населення до надання конфіденційної інформації. в тому числі такої інформації, яка може бути використана в слідчій та оперативно-розшуковій діяльності.

Список використаних джерел:

1. The attorney general's guidelines regarding the use of confidential informants. Office of the Attorney General. URL: <https://irp.fas.org/agency/doj/fbi/dojguidelines.pdf>.
2. Covert Human Intelligence Sources. Revised Code of Practice. August 2018. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/742042/20180802_CHIS_code.pdf
3. Справа «Люді проти Швейцарії», заява № 12433/86. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=433>
4. Конов А.В., Маскалева О.С., Горбачева Н.С. Служебные разоблачения и защита заявителей: опыт США, Великобритании и Канады. Доклад М.: ООО «ФТБС консалтинг», 2018. 228 с.

References:

1. The attorney general's guidelines regarding the use of confidential informants. Office of the Attorney General. Retrieved from <https://irp.fas.org/agency/doj/fbi/dojguidelines.pdf>
2. Covert Human Intelligence Sources. Revised Code of Practice. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/742042/20180802_CHIS_code.pdf (2018).
3. CASE OF LÜDI v. SWITZERLAND, Application no. 12433/86. Retrieved from <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=433> (2001).
4. Konov A.V., Maskaleva O.S., Gorbacheva N.S. (2018) Sluzhebnye razoblacheniya i zashita zayavitelej: opyt SShA, Velikobritanii i Kanady. Doklad [Whistleblowing and whistleblower protection: the experience of the US, UK and Canada. Report] M.: ООО «FTBS konsalting».